

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN UUDISTUS JA TYÖVOIMAN SAATAVUUS MAASEUDULLA

Helsinki 12.9.2018

Juha Rutanen, OTE-verkosto

Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

Lisätietoa ja -lähteitä: Ammatillisen koulutuksen tila ja tulevaisuus maaseutualueilla, Marja Enbuska, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. Raportteja 176.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233546/Raportteja176.pdf?sequence=1>

TAUSTAA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOSTA 2000-LUVULLA

Keskittämistä, tehostamista ja resurssien kaventumista

- Oppilaitosten määrä vähentynyt yli kolmanneksella, yhdistymisten kautta (2x) suurempia yksiköitä (maakuntataso)
- Toistaiseksi toimipaikat pääosin säilyneet, sivutoimipaikoissa koulutusvalikoima kaventunut
- Reformi, mm. rahoitus ja ohjaus muuttuvat, leikkaukset realisoituvat lähivuosina
- Koulutustarjontaa mitoitettu väestökehityksen mukaan, leikkaukset erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomeen
- Järjestämislupia/koulutuspaikkoja leikataan, yksikköhintoja leikataan
- Oppilaitoksissa ennakkoivia sopeutumistoimia, koulutuksen sisältöjä ja toteutustapoja kehitetään, koulutusta markkinoidaan
- Enemmän oppimista työpaikoilla, opettajan ohjaava ote painottuu
- Yritykset työssäoppimisen ympäristöinä, haasteina ohjauksen resurssit ja keinot, yritysten valmiudet (laadukkaiden oppimisympäristöjen luominen), ohjausta tarvitsevien nuorten määrä suuri

KOULUTUKSEN SAAVUTETTAVUUS JA VALINNAN MAHDOLLISUUDET

- Tarkkaa toimipaikkakohtaista tilastoa ei ole suoraan saatavilla
- Maaseutumaisista alueista muodostuvista 171 kunnasta 67 kunnassa löytyi ammatillisen koulutuksen toimipiste (2017)
- Kymmenen kilometrin säteellä ammatillisesta koulutuksesta (AVI, 2015):
 - Etelä-Suomessa 88 % 16-vuotiaista nuorista
 - Itä-Suomessa 62 % ja Lapissa 70 %
- Kymmenen kilometrin säteellä kolmen eri koulutusalan tarjonnasta (AVI, 2015)
 - Etelä-Suomessa 82,7 % peruskoulun päättäneistä nuorista
 - Itä-Suomessa 54,6 %, Pohjois-Suomessa 60,7 %, Länsi- ja Sisä-Suomessa 60,8 %
- Suuremmissa kaupungeissa ja maakuntakeskuksissa opintotarjonta reuna-alueita monipuolisempaa
- Toteutuuko tavoite yksilöllisen valinnaisuuden lisääntymisestä eri alueilla?

MAASEUDUN NUORTEN NÄKÖKULMIA JA VAIHTOEHTOJA

Koulutuksen etääntyminen ja vaihtoehtojen supistuminen:

- Pidentynyt koulumatka (nykyisin 9 %:lla yli 50 km, Amisbarometri 2017)
- Muutto (nykyisin keskimäärin vain 16 % muuttaa)
- Ei-oman-alan opiskelu (keskeyttämisriski)
- Kouluttautumattomuus (syrjäytyminen)
- Maaseudun nuoret miehet, pelkän perusasteen suorittaneiden nuorten miesten osuus kasvanut maaseudulla
- Erityisesti nuorten naisten muutto kaupunkeihin

Haasteita:

- Kuinka torjutaan syrjäytymistä?
- Kuinka tarjotaan mahdollisuus mielekkääseen ja työelämän tarpeiden mukaiseen koulutukseen asuinpaikkakunnalta käsin?
- Kuinka saadaan syntymään muuttaneiden yhteys maaseudulle?

MAASEUDUN YRITYSTEN JA TYÖELÄMÄN NÄKÖKULMIA

Kuinka löytyy osaajia monipuolisiin tarpeisiin?

- Joillakin aloilla / yrityksillä kasvavaa työvoimapulaa, esim. metalliala, rakentaminen, matkailu, maa- ja metsätalous
- Jotkut koulutusalat eivät ole nuorten suosiossa (palkkataso, työn mielekkyys, mielikuvat)
- Saavutetaanko riittävä ammattitaito koulutuksen kautta (työssäoppijoiden ohjaus etäisyyksien kasvaessa, oppimistavoitteet / käytännön työ)
- Miten koulutuksen ja oppilaitosten innovaatirooli saadaan näkymään työelämässä?
- Osaavan työvoiman saatavuuden vaikutukset yritysten sijoittumiseen, kasvuun ja kilpailukykyyn
- **Osaamisen ennakointifoorumi** (OPH), mm. Luonnonvarat, elintarviketuotanto ja ympäristö -ennakointiryhmä (laadullinen ja määrällinen ennakointi), tuotava esille maaseudun yritysten ja elinkeinojen näkökulma

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJIEN JA MAAKUNTIEN HAASTEITA

Koulutuksen järjestäjät:

- Saadaanko opiskelijoita, ikäluokkien pieneneminen, nuorisoväestön keskittyminen
- Henkilöstön jaksaminen?
- Kuinka saada tarjottu koulutus (kavennettu valikoima?) kohtaamaan alueen elinkeinojen tarpeet: liikkuvuus, laajenevat verkostot yms.
- Tavoitetaanko monipuolisesti laadukkaita työssäoppimispaikkoja?
- Miten maaseudun tarpeet otetaan huomioon keskittämiskehityksessä, tiukentuvassa taloudessa ja rahoitusta ohjaavien laatu-, talous- ja tuloksellisuusmittareiden puitteissa?

Alueiden väliset erot kasvussa:

- Koulutustasoissa jo nyt eroja alueiden välillä, riski erojen kasvuun
- Eroja maakuntien välillä ja sisällä, alueiden erilaisuudesta lisähaasteita
- Vaikutukset alueiden elinvoimaan, yritysten kasvu- ja toimintaedellytyksiin
- Nuoret todennäköisesti jäävät alueelle, jos on koulutusta, kuntien roolit ja mahdollisuudet vaikuttaa vaihtelevat

HAASTEITA JA RATKAISUJA: KOULUTUS JA TYÖVOIMAN SAATAVUUS

- Oppilaitosten ja yritysten yhteistyö ja uudet toimintamallit (nuorisohankkeet)
- Riittävä kouluttautuvien ohjaus ja työnantajien tukeminen (resurssit ja menetelmät)
- Digitaaliset ym. tekniset ratkaisut, paikkariippumattomuus
- Maahanmuuttajat ja ulkomainen työvoima (koulutus ja työllistäminen)
- Robotiikka ja automatisointi
- Räätelöidyt koulutukset, kasvupalvelut, uudet palveluinnovaatiot, paikalliset ratkaisut
- Syrjäytymisen ehkäisy
- Koulutusten ja elinkeinoalojen markkinointi ja uudet vetovoimatekijät
- Työnvälitys, työttömien aktivointi, aktiivimalli?
- Kohtaanto-ongelmat, työvoiman liikkuvuus, liikkuvuusavustus, kannustinloukkujen purkaminen
- Osaamis- ja työvoimatarpeiden ennakointi korostuu, maaseudun monipuolistuvien elinkeinojen tarpeet

OTE-VERKOSTON JATKOASKELIA

- Hyvien käytänteiden ja toimintamallien hakeminen sekä niiden jakaminen
- Yhteistyö Nuorten polut työhön ja yrittäjyyteen -teeman hankkeiden kanssa
- Osallistuminen ennakointityöhön (OEF) ja tiiviit yhteydet eri elinkeinoaloihin
- Teeman käsittely esim. Kuntamarkkinoilla
- Yhteys kasvupalveluiden muotoutumiseen
- Ratkaisujen ja kehittämistarpeiden hakeminen teemoittaisissa kokouksissa / keskustelufoorumeissa, keskustelukumppaneita muun muassa:

OKM (ammatillisen koulutuksen osasto), OPH (Reformintuki, koulutustutkimusfoorumi, osaamisen ennakointifoorumi), TEM (työvoima- ja yrityspalvelujen alueelliset kokeilut, aktiivinen työvoimapolitiikka), STM (nuorisotakuun kärkihanke, neuvottelukunta), reformilähettilästoiminta, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE (koulutuksen järjestäjät), Suomen Yrittäjät, MTK, Kuntaliitto, Nuorisotutkimusverkosto, ME-säätiö (mm. syrjäytymisilmiö, Suomen ammattiin opiskelevien liitto SAKKI ry (amisbarometri), Opetuksen ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus (alueellinen tasa-arvo ja segregatio), nuorisohankkeiden toteuttajat

- Yhteistyöajatuksia ja ideoita otetaan vastaan!